

Sponimi na šolo

1.25 Drugi članki in sestavki

Andrej Rant

Kako so me likali

Uvod

Ti spomini so usedlina, to, kar ostane potem, ko čas prefiltrira in očisti spomin. Kar sem napisal, so subjektivne podobe, moj individualni pogled na obdobje, ki je bilo zelo pomembno in odločilno v mojem življenju. Tudi na splošno je bil ta čas, ki ga opisujem, prelomna doba. Vse, kar je bilo nepomembnega, je bilo izbrisano iz spomina, ostali so največ veseli spomini, žalostni pa so bili potisnjeni v podzavest. Kdor to bere, si bo morda ustvaril napačno podobo, češ vse je bil le hec, ušpičili so to in to, razne vragolije in pobalinstva. Otroci so, hvala bogu, še nepokvarjeni, neobremenjeni, nagnjeni k humorju in veselju do življenja. Seveda, mnogi odrasli in ostareli učitelji niso vedno razumeli in prenašali naših mladostnih burk. Resnica je tudi ta, da smo imeli različne učitelje, tiste, ki so nas resnično nekaj naučili, tiste, ki so nas razumeli, tiste, ki so nas spodbujali in odkrivali naše talente, in tiste, ki so nas poučevali le toliko, da mine šolska ura. Nekateri od učiteljev so se nad nami tudi izživiljali, tako da so le iskali naše neznanje in uživali v svoji absolutni moči. Tedaj neizkušeni in nezreli učenci vsega tega nismo razumeli. Občutili pa smo hudo borbo, boj za pozitivne ocene in za preživetje. In ob vseh stiskah, ki jih prinašata mladostno zorenje in puberteta, nismo videli niti slutili pomembnih odločitev v zvezi z izbiro poklica.

Zahteve profesorjev so bile velike in obremenitve dijakov skrajne. Zlasti je bilo krivično to, da nekateri učitelji niso razumeli, da nekateri učenci dozorevajo počasneje, da so v svoji individualnosti različni ter nadarjeni in sposobni za različne stvari. Nekateri učenci nekaj zlahka doumejo, drugi pa zelo težko. Ravno tako pa so nekateri bolj nadarjeni za humanistične predmete, drugi pa bolj za naravoslovno-tehnične. Zato so nekateri učitelji, ki nikakor niso bili pedagogi, tako meni kot nekaterim sošolcem prizadeli marsikatero krivico. Moram pa poudariti, da smo bili srečna generacija, kajti učili so nas profesorji starega kova, ki so se za svoj poklic odločili iz idealizma. Generacije za nami te sreče niso imele, kajti prihajal je kader negativne selekcije, ki se je odločal za pedagoški poklic šele

* Andrej Rant, dr. dent. med. v p., Ljubljana, e-pošta: andrej.rant@yahoo.com

potem, ko ni uspel na drugih področjih. Ko sem kasneje na arheologiji študiral skupaj z mlajšo generacijo, sem šele uvidel, koliko več trdnega znanja so nam dali naši starejši učitelji. Klasična gimnazija je bila ukinjena in rana, ki jo je slovenskemu humanizmu zasekala tedanja politika, je naredila nepopravljivo škodo. Te skromne vrstice so le delček spomina, ki naj osvetli gimnazijsko šolanje v letih 1958–1966. Naj pa bo tudi profesorjem v zahvalo in v spomin nanje, na sošolce in na čas, ki je nepreklicno minil. *Littera scripta manet!*

V prvi razred, a zgodila se je S/smola

V Spodnji Šiški smo stanovali v veliki, stari enonadstropni meščanski hiši z vrtom, zgrajeni konec 19. stoletja, na vogalu Lepodvorske in Medvedove ulice, v mirnem predmestju. Čez cesto je bila pekarna Tušar, kamor sem nesel v pletenem slamnatem peharju štruco kruha in jo

čez kakšno uro, ko je bila pečena, šel nazaj iskat. Na vogalu je bila mlekarna. Tja smo hodili po mleko s kanglicami. Mlekarica mi ga je nalila z zajemalko, liter je stal deset dinarjev. Na Medvedovi je bil čez cesto čevljar Babnik, na koncu ulice pa še kmetija Ceglar. Lepodvorska ulica je bila makadamska, prašna in tu smo se otroci najraje igrali, tja do železniške proge. Tedaj so po cestah vozile konjske vprege, koleslji, zapravljički, lojtrski vozovi, cize. Spomladi, ko je babica obde- lovala vrt, sem moral s kanglico na cesto pobirat konjske fige za gnojenje grede. Sosed Vrečko, frizer, je imel motor, pa smo ga otroci hodili gledat, kako ga je popravljaj. Na dvorišču je bil vhod v tiskarno podjetja Papiroc. Tam je bilo šele zanimivo. »Fehtali« smo listke in svinčene črke, ki so jih vlivali v šupi na dvorišču.

Vsake idile je enkrat konec. Moje je bilo, ko se je naša družina 5. avgusta 1955 preselila na Tabor, na Ilirsko ulico. Bili smo veseli, brezskrbni otroci, središče vse- ga so bili domače dvorišče in otroške igre. Takrat je bilo zelo malo avtomobilov, po Ilirski in Komenskega ulici so drdrali vozovi, zrak je bil čist in proti večeru smo se rdečih lic vrnili domov, seveda šele potem, ko nas je mama najmanj trikrat poklicala. Koza klamf, škarjice brusit, ristanc, kdo se boji črnega moža, zemljo krast, ravbarje in žandarje ter med dvema ognja, to so bile naše najbolj priljubljene igre.

Leta 1953 me je mama vpisala na osnovno šolo v Spodnji Šiški in naslednje leto jeseni sem si oprtal torbico na rame in odšel v šole, na pot brez vrnitve. Mama je rekla: »Do zdaj si živel brezskrbno kot ptiček na veji, zdaj bo pa drugače.«

In je bilo drugače. Hodil sem v 1.d razred, učila nas je Zinka Smola. Zame je res bila smola (nomen est omen). Ni me marala in je moji babici na govorilni uri rekla: »Andrej ni nič posebnega, počasen je, počasen.«

Bil sem vesel, razigran otrok, poln smeha in šal. Zato sem moral večkrat za kazen stati v kotu, nekajkrat pa sem jih tudi dobil z ravnilom po prstih. Zelo rad sem risal. Takrat smo bili še cicibani, pa vendar že vključeni v sistem ideološke vzgoje. Vsakič smo se ob koncu pouka morali v šolski veži postaviti v četverni red. Načelnik razreda je stopil naprej in s pestjo ob sencih pozdravil: »Za domovino!« – »S Titom naprej!«, smo v zboru odgovorili.

Nekoč smo se sošolci dogovorili in za hec odzdravili: »S Titom nazaj!«

Učiteljica je čisto podivjala: »Zdaj pa marš nazaj, vsi!«

In smo bili za kazen še četrtr ure zaprti v razredu. Moji tedanji sošolci so bili Tomaž Ferlan, Jasna Vogrič (etnomuzikologinja), Maja Krulc, Metka Kastelic (por. Simončič, kustos v Mestnem muzeju) in Matija Žargi. Ob zaključku šolskega leta smo šli na izlet na Vrhniko z vlakom. Ogledali smo si izvir Ljubljanice – Močilnik, obiskali Cankarjevo rojstno hišo na Klancu in se igrali z žogo pri cerkvi Sv. Trojice. Fotografija s končnega izleta mi je ostala kot redek dragocen spomin na ta razred. Manj prijeten spomin pa mi je ostal na učiteljico. S šestim letom sem pričel zbirati kovance – fucke, kot smo jim takrat rekli. Oče mi je za Božič podaril velik avstrijski srebrnik za pet kron iz leta 1908, kovan ob jubileju cesarja Franca Jožefa. Nosil sem ga s seboj, ga občudoval, bil je največji in najlepši novec, kar sem jih imel. Seveda sem ga imel položenega tudi na klopi v šoli. Učiteljica mi ga je vzela, češ med poukom se ne smeš igrati. Po pouku sem jo ponižno prosil, naj mi ga vrne, pa mi je dejala, da ga dobim na koncu leta. Na koncu leta sem jo znova prosil, pa me je odpravila z izgovorom, da ga je nekam založila. Bil sem zelo razočaran, doma pa si tega nisem upal povedati. Še en, lepši spomin imam na ta čas, in sicer na verouk, h kateremu me je k frančiškanom vodila mama. Takrat je bilo to drzno početje, ker si dobil oznako *klerikalca*, kar je bila slaba popotnica za bodočnost. Verouk nas je učil pater Gorše, mil, prijazen gospod. Prvo sveto obhajilo smo imeli v cerkvi na Rožniku in ne bom pozabil, kako lepo je bilo, ko smo peli, na stropu so bile naslikane zlate zvezdice na modrem svodu in bilo je lepo kot v nebesih. Pa še čaj smo dobili in vsak še škronicelj piškotov.

V šolo smo hodili radi, ampak naše veselje in srce je bilo pri igrah. Šolsko poslopje častitljive Osnovne šole Ledina je rdečelični, sivolasi sluga odprl natančno ob pol osmih zjutraj, nakar smo se v roju vsuli v vežo. Klopi so bile stare, lesene, z luknjami za tintnike. V drugem razredu smo pisali s peresniki s črnilom, ki nam ga je *šica* nalila v tintnike. Pisati si moral enakomerno, sicer je peresnik zalival ali pa si s suhim peresnikom praskal po zvezku. Črnilo je bilo na splošno naša razpoznavna barva. Ne le prsti, tudi klop je bila pogosto vsa črna. Spominjam se, da se nekoč nisem mogel upreti skušnjavi in sem konec lepe pšenične sošolkine kite, ki je bingljala pred menoj, namočil v tintnik. Potem je bil pa rompompom. Dobil sem jih z ravnilom po prstih. Za klepetanje in motenje pouka je bila bolj blaga kazen – stati sem moral v kotu, obrnjen k steni. Če je bil postopek hujši, si bil *zaprt*. To je pomenilo, da si po pouku ostal s *tovarišico* v razredu še kakšne četrtr ure. Za najhujše prestopke si moral k ravnatelju, kjer si poslušal pridigo, lahko pa ti je tudi navil ušesa. Ravnatelj Peče je bil na videz zelo strog, v resnici pa je bil blaga duša. Do njega smo gojili pravo strahospoštovanje.

Po pouku smo se vsuli iz šole kot čmrlji iz panja, veselo metali šolske torbe v zrak, kričali in zdirjali domov. Tam, kjer se Komenskega konča in začne Ilirska ulica, je nekoč zoževala cesto stara rumena pritlična hišica. Tam smo se najraje zadrževali. Kotnikova ulica je bila tedaj brez asfalta, prašna in brez pločnika. V tistem cestnem prahu se je bilo najbolj prijetno igrati. V tla smo izgrebli plitve jamice, potegnili iz žepov frnikole in z njimi frnikolali. S kovanci smo *fucali*, in

sicer na kvadrat ali na črto. V šoli smo se tudi zelo radi topli. Seveda je tisti, ki je bil premagan, včasih rad koga zatožil tovarišici. Zato smo medsebojne račune najraje obravnavali ob sobotah po pouku, da se je do ponedeljka že vse pozabilo. Bili smo res veseli in sproščeni otroci, polni smeha in srečni. Šola nas ni toliko obremenjevala, učili smo se sproti in brez težav. Od sošolcev se rad spominjam Milana Medena, Dareta Tepina, Gregorja Kodrana, Draga Gašperšiča in Jureta Culiberga, od sošolk pa Milene Vizjak, Magde Kraucar in Silve Šuc.

V 2.e razredu nas je učila Tatjana Baškovič, zelo stroga, a pravična učiteljica, ki nas je znala krotiti. V tretjem razredu smo imeli že nekoliko starejšo tovarišico Frido Zomer, za katero lahko rečem, da smo jo imeli najraje. Bila je zelo dobra in nas je veliko naučila. Tedaj sem se navdušil nad zgodovino, saj nam jo je *tovarišica* približala z modelom koliščarskega naselja in modelom antične Emone. V 4. razredu nas je učila zelo dobra učiteljica Bronislava Gojkovič.

Kulturno smo se v šoli precej udeleževali. Na šoli so delovali plesna skupina, pevski zbor, dramska skupina in lutkarski krožek. Nastopali smo na proslavah, pa tudi zunaj šole. Spominjam se, da smo s skečem Petnajst partizanov nastopili v Kartonažni tovarni in na Krajevni skupnosti Tabor. Komandant je bil seveda Andrej Rant. Najboljša ročna in likovna dela so bila vsako leto razstavljena ob koncu šole. Učitelji so nas pogosto vodili na razne razstave in prireditve pa tudi v kino. Šolski izleti v bližnjo okolico so bili nekaj najlepšega. V maju ali juniju smo na izletu ves dan preživeli v naravi v brezskrbnih igrah na travniku. Najbolj so mi ostali v spominu izleti v Iški vintgar, na Urha in na Mokrc, kjer so nam razlagali zgodovino NOB iz *prve roke* stari partizani. Brezskrbna šolska mladost je trajala štiri leta, v 5. razredu pa sem šel v *latinsko šolo*, kjer se je pričel resen in trd boj za življenje.

Latinska šola – resen in trd boj za življenje

»Heu fugiunt fluxu non redeunte dies! Nec aetas, nec opes, decor, nec gloria mundi salvant; mors quia cuncta rapit,« piše na kamnitih ploščah v vili humanista in pesnika Petra Hektorovića v Starem gradu na Hvaru. Dnevi minevajo, spomini bledijo in kmalu pride »nos habebit humus«. Zato sem se odločil, da napišem, kako smo se šolali ali, kot so nekoč rekli, likali v nekdanji klasični gimnaziji v Ljubljani.

Mladost smo preživeli v najbolj prelomnem obdobju. Poznali smo še staro družbo, star način življenja, doživeli konje, kočije, prašne ceste, fijakarje, tramvaj in izvoščke, pili kokto in *kislo vodo* iz *sifonaric* ter ujeli še zadnji dih stare klasične gimnazije. Imeli smo srečo, da so nas še učili učitelji starega kova, učitelji, ki so kot najboljši učenci izšli iz klasičnih šol in ki so bili pedagogi v polnem pomenu besede ter so svoje poslanstvo opravljali kot sveto. Potem pa je prišla druga doba. Inteligenca, ki zna razmišljati s svojo glavo, je bila diktatorskemu komunističnemu režimu nevarna, zato je bilo treba klasično vzgojo odstraniti. Reforma je gimnazijo razcepila na osemletko in na štirirazredno gimnazijo ter

ukinila klasične predmete. Kot v posmeh je oblast v poslopje bivše elitne šole naselila srbohrvaško šolo za otroke oficirjev in priseljencev. Pri tem so tudi poskrbeli, da sta šla v papirnico Vevče ali na odpad ves bogat šolski arhiv in knjižnica, ki so ju skrbno zbirale generacije učiteljev. Spominjam se tega prvega šolskega dne, ko sem prvič s težavo odrinil težka vhodna vrata in vstopil v veliko avlo Klasične gimnazije, sedanje Osnovne šole Prežihovega Voranca v Ljubljani. Vpisan sem bil v 5.b razred, ne v prvo gimnazijo, ker je bila ravno takrat uvedena nova šolska reforma, ki je ukinila stoletno tradicijo osemletne klasične gimnazije in uvedla osemletko ter štiriletno gimnazijo. Razred smo imeli v pritličju, na levi strani, z razgledom na šolski vrtiček z malim ribnikom. Razredničarka je bila Eda Senica, stroga in dobra učiteljica. Ker je šepala in pri hoji uporabila palico, smo ji med seboj rekli Tricikel. Ostala je naša razredničarka vsa štiri leta in moram reči, da smo jo imeli radi. Spominjam se, da sem nekoč pri angleški šolski nalogi neko besedo napačno napisal. Seveda sem se takoj javil, da ji pomagam nesti šolske zvezke domov. Pomagal je tudi sošolec Mitja Bregar. Svoja zvezka sva dala na vrh, in ko je odklepala vrata v stanovanje, sva na stopnicah hitro popravila napake.

V naš »klasični« razred so prišli otroci iz raznih šol in vseh vetrov. Prišli so tudi vozači z Vrhnike in Brezovice – Mimi Podbregar, Vasja Predan, Jožica Stanovnik, Cvetka Draško, Branimir Tomanič in Franc Žigman. Ti so imeli privilegij, da so pri nekaterih zadnjih urah pet ali deset minut prej tiho odšli na vlak. Najtežja predmeta sta bila latinščina in matematika.

Latinščino nas je učila Ana Šašel, ki nas je prvo leto učila tudi slovenščino. Bila je stroga in zahtevna. Izza debelih roženih očal nas je motrila s sivimi očmi. Peti razred je bil hud preskok iz razmeroma zabavne in sproščene osnovne šole v resno, zahtevno in naporno gimnazijo. Tako so nas že med letom zapustili trije sošolci, ki so jih prešolali, v šestem razredu pa še dva. Pri latinščini je bila težka sintaksa, deklinacije, pravzaprav težko je bilo vse, ker je zahtevalo poleg več ali manj abstraktne slovnice tudi sprotno učenje besedišča, kar je zahtevalo dober spomin. Spominjam se še danes in do konca življenja bom znal izjeme, ki so »nevtrum«: »iter, aequor, ver, cadaver, marmor, verber in papaver, as, aes, vas, vasis – so neutrius generis«. Na tem mestu se moram zahvaliti tovarišici Ani Šašel, ki je bila velika pedagoginja. Sicer nas je zelo mučila, zato pa nam je dala tudi solidno znanje. To se je pokazalo, ko smo pristali v 1.b razredu II. gimnazije na Šubičevi. Pri prof. Jožetu Ilcu smo pol leta lenarili, da so nas po znanju ujeli sošolci, ki so prišli z OŠ Mirana Jarca.

Pri latinščini smo potem počasi napredovali. Osvojili smo znameniti »acusativus cum infinitivo«. Še danes se spominjam stavka: »Caesar pontem rescindi iussit.« Pričeli smo tudi brati Cezarjeve komentarje o galski vojni. Prof. Ana Šašel nam je čtivo podajala na način, da je bilo zanimivo. Pri učenju sem seveda potreboval pomoč. Najprej me je inštruiral latinščino starejši brat Jože, ki pa ni imel živcev za to.

Biologijo nas je v petem razredu učila znamenita prof. Torellijeva, gospa, ki je poučevala z ljubeznijo. Na biologijo me spominja dogodek, ko smo se učili o preobrazbi žabe iz žabjega mresta v pupke. Tedaj sva s sošolcem Alešem Sojerjem v Tivoliju nabrala žabji mrest in ga v kanglicah za mleko prinesla domov.

Moja mama, sicer tudi profesorica biologije na Prulah, ni bila nič kaj navdušena, vendar mi je pustila veselje, da sem doma lahko opazoval to preobrazbo. Seveda pupki so rasli in bilo jih je preveč. Moral sem jih odnesti do ribnika, ki je bil tedaj pred Moderno galerijo, in jih izpustiti. Tudi sicer sva bila oba z bratom Jožetom zagovornika živalske svobode. Spominjam se, leta 1953 je bilo, tedaj sem imel šest let, se nama je zasmilil žalostno čemeči krokar v zelo majhni kletki v živalskem vrtu. Vratca so bila zaprta le z kosom žice. Spogledala sva se in Jože je en dva tri odvezal žico in krokar je odletel v svobodo.

Od učiteljev smo se najbolj bali učitelja zgodovine Henrika Korenca. Slovel je po strogosti, ki je že mejila na zlobo, čeprav je bil odličen učitelj. Takrat smo se ga bali, danes razumem, zakaj je bil takšen. Gospod je imel veliko grbo in zato kot invalid ni mogel sedeti, ampak je klečal na stolu. Pred vsakim začetkom njegove ure je v razredu vladala smrtna tišina, stali smo mirno v klopeh. Vrata so se počasi odprla. Vstopil je, nas motril s strogim pogledom, nato pa s prstom pokazal na kakšen papirček na tleh. Reditelj ga je moral nemudoma pobrati. Spominjam se njegove prve učne ure. Najprej nam je vbil v glavo: »Jaz sem Henrik Korenc, ne Korenec!« Zdaj vem, revež se je bal zasmehovanja. Nato smo se mu morali predstaviti. Ko je poklical dijaka po imenu, je moral ta vstati in reči: »Da,« ne »Ja.« Ja ni slovensko! Bil je zaveden Slovenec, zgodovino je poučeval tako, da smo kaj znali. Zato so cveki kar deževali. Pri pouku je povedal mnogo več, kot je bilo v učnem načrtu. Med drugim nam je povedal, da so leta 1914 ljubljanski gimnazijci množično odšli na Ljubljanski grad, kjer so proslavili petstoto obletnico zadnjega ustoličenja koroškega vojvode Ernesta Železnega. Korenc je bil pedagog, ki je kmalu spoznal, koga od učencev zanima predmet, ki ga je poučeval. Zato sem bil med redkimi, ki je imel zgodovino odlično. V 7. razredu smo imeli republiško tekmovanje v znanju zgodovine. Zastopal sem našo šolo in se nisem nič kaj dobro odrezal. Vsa vprašanja so bila iz NOB in ljudske revolucije – kdaj je bila 4. ofenziva, Čebine in podobno. To mi ni šlo od rok, bila je sama piflarija. Mene so takrat zanimali Grki in Rimljani, kartažanske vojne, antika in njeni svetli ideali. Ko sem mu to nekako v opravičilo odkrito dejal, mi je rekel: »Nič zato, Grki in Rimljani so temelj Evrope, in če boš samo to znal, boš razumel vse.« Danes razumem Henrika Korenca in se ga spominjam z velikim spoštovanjem. Naj mu bodo te vrstice v spomin.

Nepozabni profesor Pavel Kunaver

Naslednji velik učitelj in pedagog – človek, ki se ga spominjam z največjim spoštovanjem, je profesor Pavel Kunaver. Učil nas je zemljepis, bil pa je mnogo, mnogo več kot le učitelj zemljepisa. Res imeli smo srečo, da nas je oblikoval v duhu idealizma, ki ga je sam s tako močjo izžareval. Po pouku je vodil astronomski krožek, pozno zvečer pa organiziral in vodil opazovanja nočnega neba na *zvezdarni* na terasi Šubičeve gimnazije. Tam nas je z navdušenjem uvajal v astronomijo. Gledali smo Gostosevce, meglico v Orionu, Vego, Sirius, planete in

opazovali Lunin mrk. Astronomija je bila prisotna tudi na taborjenjih, ki jih je organiziral in vodil v Ribčevem Lazu v Bohinju. Tam je vsak dan s pomočjo projekcije daljnogleda opazoval sončne pege. Več kot pol stoletja je pošiljal svoja opažanja v Švico. Na taborjenjih nam je pokazal pravo mesto človeka v naravi in nas navduševal za planinstvo in gornišstvo. Že takrat, ko še nismo vedeli, kaj je to ekologija, nam je pokazal pravilen odnos do narave. Naučil nas je discipline in strogo zavračal nered, pobalinstvo, nedelo, pijačo, razuzdanost in igre na srečo.

V tedanjem Zmajevev odredu smo sošolci pripadali rodu Gorskih levov. Na nekem orientacijskem pohodu sem si zvil gleženj. Prav fino se mi je zdelo, ko so me na nosilih prinesli v tabor, kjer mi je Dergančeva Meta imobilizirala nogo. Takrat so bili na taboru vodniki Babšek, Martelanc, Kozak. Na taboru nas je prof. Kunaver, Sivi volk, uvajal tudi v lokostrelstvo. Nepozabne so bile noči ob tabornem ognju in veselo petje zdrave, nepokvarjene mladine. Kaj bi ta idealni profesor dejal danes, ko bi videl iztirjenost sedanjega sveta? Seveda se nam je takrat zdel prestrog in tečen. Nismo razumeli, zakaj se ne smemo pogovarjati, ko smo v razmaku nekaj metrov v koloni tiho hodili skozi gozd. Sestavni del taborjenja so bili tudi vzponi na Črno prst, Komno, Triglavska jezera in Triglav ter na okoliške planine Uskovnico in Velo polje.

Tudi kot profesor je imel svojo filozofijo. Zavedal se je, da njegov cilj ni le, da nas uči, ampak da nas tudi nekaj nauči, in sicer to, kar bomo v življenju tudi potrebovali. Pri tem je bil strog in neizprosni. Še danes se ga spominjam, kako je sedel na klopi v prvi vrsti, ogrnjen v črno haljo, pokrit z baretko, z bambusovo palico v rokah in zatrjeval: »Ta knjiga (Zemljepis Jugoslavije) je sok, ki ga morate iztisniti iz limone, to morate znati!« Takrat sem bil v enem tednu trikrat vprašan in sem moral kazati na zemljevidu reke, gore, jezera Jugoslavije in trikrat sem dobil cvek. Čim nečesa nisem znal, je bilo konec spraševanja. To mi je šlo na živce, učil sem se kot nor, in ko res ni več našel neznanja, sem prejel oceno pet – odlično. Presenečenje je prišlo na koncu leta. Končna ocena ni bila aritmetična sredina prejetih ocen, ampak ocena odlično.

Nepozabni so bili njegovi izleti, ko nas je vodil v Rakov Škocjan in v Zadnji kraj na Cerkniškem jezeru. Tu nam je razložil kraške pojave iz prve roke, na kraju samem. Pravil je, koliko ptic je bilo na Cerkniškem jezeru nekoč, in povedal, da ko so vse hkrati vzletele, »je počilo kot grom«.

Pavel Kunaver je bil verjetno eden večjih pedagogov po drugi svetovni vojni v Sloveniji, pedagog, ki je svoje poslanstvo opravil častno, ki je oblikoval več rodov učencev in si zaslužil spomenik. Dočakal je zelo visoko starost, skoraj sto let. Ko je bil v domu upokojencev na Taboru, sem ga nekajkrat obiskal in bil me je zelo vesel. Nekoč sem ga vprašal, če je bil kdaj lovec in če je kdaj kaj uplenil, mi je odgovoril: »Bil, bil, srnjaka sem umoril, ko sem bil še mlad in neumen!«

Drugi učitelji

V 7. razredu nas je učila slovenščino tovarišica Nada Pleterski. Vodila je tudi literarni krožek, h kateremu sem z veseljem hodil. Navduševala nas je za pisanje, bodrila in usmerjala. Svoja pisanja smo potem prebirali in o njih razpravljali. V 7.

5. b razred, OŠ Prežihovega Voranca v Ljubljani, 1960

in 8. razredu smo na šoli imeli tudi dramski krožek. Spominjam se, da smo igrali zgodbo o Don Kihotu. Don Kihot je bil a-jevec Albert Kos, Vitek Smolej in jaz pa sva bila služabnika.

Še ena markantna učiteljica nas je oblikovala. To je bila Katarina Črnivec, sivolasa gospa z jekleno sivimi očmi, stroga, neizprosna učiteljica matematike. V 5. razredu nas je matematiko učila ga. Mihelič. Ni se kaj dosti trudila, zato pa je prišel v 6. razredu Bič božji. Kot da bi bilo včeraj, se spominjam prve ure Črnivke, kot smo ji rekli. Nismo je še poznali, vedeli smo le, da pride starejša gospa. Pa smo ji pripravili presenečenje. Z dvignjenega podija pred tablo smo izpulili desko in jo narahlo nastavili nazaj. Ko je prišla, nas je disciplinirala s strogim glasom in pogledom. S strahom smo opazovali, kaj bo sledilo. In res. Pri pisanju na tablo je stopila korak nazaj in *reskl!*, že se je znašla na tleh. *To je bil halo!* Takoj po hišnika! Hišnik je moral priti in zabiti desko nazaj. Nato je ugotovila, da ne znamo poštevanke. Dva meseca nas je *jahala* s poštevanke, dokler je nismo temeljito obvladali. Učila nas je, da lepo pišemo številke – »Številka pod številko!«, je rekla. Natančnost je bila osnova računanja. Takrat tega nismo razumeli. Če je bila domača naloga skracana, nepopolna ali napačna, jo je z debelim svinčnikom prečrtala ali pa strgala celo stran. Domačo nalogo si moral napisati na novo. Spraševanje pred tablo je bilo mučno, včasih sem bil kar paraliziran od strahu. Vendar nas je naučila osnov matematike in kasneje fizike, kar nam je kasneje prišlo še

kako prav. Spominjam se groznih tihih vaj, ko se ti možgani ustavijo in od treme ne moreš več računati. Še danes doživljam te more v sanjah. Nekoč sem bil čisto paraliziran. Drugi so računali, jaz pa nisem mogel nič. Pa sem se domislil rešilne zvijače. Neopazno sem se ščipal v lica, da sem bil še bolj rdeč, potem pa naslonil glavo na klop. To so sošolci kmalu opazili. »Rantu je slabo,« se je šepetalo.

»Kaj je s tabo?« se je zaslišal strogi glas.

»Oh, nič, samo malo se mi vrti,« sem odgovoril.

Poslala me je ven na hodnik. Bil pa sem toliko pameten, da sem na hodniku odprl okno in legel na tla. Nista minili dve minuti, je že prišla pogledat, kaj je z mano. Ko me je videla ležati, je odšla v razred in poslala sošolca, odličnjaka Vitka Smoleja, da me je peljal v ambulanto v šolski dispanzer na Aškerčevo cesto. Seveda sem moral igro igrati dalje. Tam me je pregledal starejši zdravnik, napisal recept za baldrijanove kapljice in me poslal domov. Vitek je bil res prijatelj do konca in me je še pospremil domov. Doma sem povedal resnico, oče se je prijel za glavo, rekel pa ni nič.

Ob koncu 8. razreda pa smo doživeli presenečenje. Zjutraj, ko smo prišli v šolo, je bil razred na koncu hodnika zaklenjen. Prvo uro bi morali imeti fiziko. Preden je zvonilo, je prišla Črnivka in odklenila. Na klopeh smo zagledali pločevinaste skodelice s čajem, papirnate prtičke in na krožnikih piškote. Stara gospa nas je ob našem odhodu iz šole pogostila. Tega ne bomo pozabili do smrti. Bila je stroga, natančna in nas je veliko naučila. Včasih je sicer delovala zlobno, vendar danes vem, da je to bilo le sredstvo. Glede plonkanja je bilo njeno stališče sledeče: »Lahko plonkate, samo dobiti vas ne smem.« Meni je napovedala: »Ti si pa za na Karlovško.« Mislila je na Zavod Janeza Levca za otroke z motnjami v razvoju. In res sem skoraj trideset let delal kot zobozdravnik za otroke v tem zavodu.

Glasbo nas je poučeval sivolas učitelj in znan skladatelj Janko Gregorc. Ne vem, ali res nisem imel smisla za note ali pa jih učitelj ni znal razložiti – še danes jih ne znam. Mene ni maral, jaz pa njega ne. Vedno me je apostrofiral: »No, Ranet, povej mi ...« Ta »Ranet« mi je bil skrajno zoprn. Rad pa sem pel v pevskem zboru, čeprav nisem imel ne glasu ne posluha. Še danes se spominjam pesmi, ki so bile vse v duhu tedanjih proslav, več ali manj udarne in revolucionarne (Domo vina naša je svobodna, Petindvajset nas je tu zaprtih ipd.). Zelo trapasta se mi je zdela njegova skladba Binček, Bonček, Benjaminček.

Telovadbo sta vodila Vida Rudolf pri dekletih in tovariš Podobnik pri fantih. Pozimi smo telovadili v šoli, ob lepem vremenu pa na letnem telovadišču. Tam je bilo ob kopališču Ilirija zanemarjeno javno stranišče, vse popisano in porisano z raznimi risbami, ki so nam namesto učiteljev dale prvi poduk o spolnosti.

Na šoli je seveda deloval tudi politični aktiv, ki ga je vodila tovarišica Ančka Verbič, žena urednika Pavlihe Juleta Verbiča. Dvakrat me je nagovarjala, da bi postal pionirski načelnik razreda in šole, in spominjam se, kako je bila jezna, ko sem to obakrat odklonil. O učencih so takrat pisali karakteristike, ki so šle z nami naprej v gimnazijo. V 7. ali 8. razredu so nas vse sprejeli v mladinsko organizacijo. Najprej je bila proslava v dvorani, potem pa svečana pogostitev. Dobili smo vsak pol hrenovke, kos kruha in eno pomarančo. Poverjenik socialistične mladine je v

razredu postal Mitja Bregar – Biki. Znal je dobro govoriti in je kasneje v gimnaziji postal pomemben mladinski funkcionar.

Tudi zunaj šole se je dogajalo marsikaj

V nižjih razredih smo se vsako leto za pusta našemili in priredili pustno rajanje s čajanko.

V začetku septembra smo v 6.b razredu taborniki na lastno pest sami odšli na izlet na Savo pri Tomačevem. S Friškovca smo se odpeljali s tramvajem do Žal, od tam pa peš po poljski poti do Tomačevega. Tam smo najprej zakurili, si skuhali argo juho, nato pa veselo poskakali v vodo. Čeprav je bilo lepo vreme, je bila voda mrzla. Sava je odnesla Bogija Pogačnika, ki se je ujel za neko vejevje sredi reke. S čolnom ga je neki domačin privlekel na breg.

Jeseni smo kostanjarjem kradli kostanj. Eden od sošolcev je kostanjarja iz-zival, ko pa je ta stekel za njim, smo si drugi nabasali žepe z kostanjem. Kasneje je, čeprav tako bister in nadarjen, imel nesrečno življenje. Umril je prezgodaj, za kadilskim rakom. Za njegovim pogrebom sva šla dva sošolca, jaz in Mate Škrbec.

Pozimi smo šli s šolo navadno z vlakom na enodnevno smučanje v Kranjsko Goro, kjer je bila takrat edina žičnica. Večkrat smo šli tudi v Planico gledat smučarske skoke (takrat še ni bilo poletov). Na končni izlet so nas peljali v Zagreb v živalski vrt Maksimir ali na Zagrebški velesejem, enkrat pa seveda v Kumrovec pogledat rojstno hišo tovariša Tita.

Tedaj se je pojavila košarka in nekateri sošolci so začeli trenirati košarko pri AŠK Olimpija. Jaz sem se raje posvetil vaterpolu. Po treh zimskih mesecih suhega treninga, še preden smo prešli na vodni trening, sem odnehal. Nekateri »privilegiranci« so zaradi službe staršev imeli plačane smučarske tečaje pri SK Novinar. Prav tako so jim starši priskrbeli brezplačne vstopnice za razne tekme.

Takrat se je začel vzpon slovenske košarke. Prva mednarodna tekma je bila l. 1959 med Olimpijo in Bagnoletom iz Lyona na Gospodarskem razstavišču. Ljubljana se je stepla za karte. Seveda fantiči denarja nismo imeli, zato smo na razne načine poskušali priti v dvorano, tudi po zunanjih požarnih stopnicah. A neuspešno. Bogi in Mitja, oba sinova novinarjev, sta s kartami važno šla naprej, drugi pa smo ostali z dolgimi nosovi. Vhod je bil zastražen z miličniki. Napeto sem razmišljal, kako priti v dvorano. Edini način je bila zvijača. Naredil sem najbolj žalosten obraz, nekako tako kot Pepelka ali Kalimero, kakor da mi je res šlo na jok. S solzami v očeh sem se postavil pred glavnega miličnika v sivem, gumiranem plašču z medeninastimi epoletami in ga žalostno gledal. »Kaj bi pa ti rad?«

»Ja kaj, tekmo bi rad videl, saj tako rad igram košarko.«

»Ja zakaj si pa ne kupiš karte?« je odvrnil komandir milice.

»Nimam denarja, sem partizanska sirota!« To ga je pretreslo.

»No, kar pojdi z mano,«, je dejal in me na nepopisno začudenje mojih sošolcev sam povedel v dvorano. Lopovščina *par excellence*!

Pa kaj hočemo, *boys will be boys*. Podobno je bilo, ko so v sedanji Kinote-

ki priredili mednarodni šahovski turnir s prvovrstnoasedbo (Svetozar Gligorič, Boris Spaski, Mihael Talj, Bruno Parma, Bobi Fischer). Tedaj nam je uspelo, da smo prišli v dvorano tako, da smo v poslopje zlezli skozi straniščno okno. Mitja Saje in jaz sva celo dobila njihove avtograme. Ob državnih obiskih (za katere smo izvedeli med poukom) so nas nagnali na ulice, da smo v pionirskih rutkah in kapicah s papirnatimi zastavicami, ki so bile jugoslovanske in rdeče – partijske, mahali in vzklikali vsakokratnemu gostu. Tako se spominjam, da smo pričakali poljskega predsednika Vladimira Gomulko, takrat je bil na železniški postaji tudi sam tovariš Tito. Nadalje smo pozdravljali Sirimavo Bandaranaike, predsednico s Cejlona, indijskega predsednika Nehruja in afganistanskega kralja. Kasneje, že v gimnaziji, smo pozdravljali še Patricea Lumumbo iz Konga in Leonida Brežnjeva. Bolj kot visokih obiskov smo bili veseli, da nam je odpadel pouk in da smo potem lahko šli domov.

Čas, ko so me likali, je bil prelomen. Leta 1958 se je pričela uvajati televizija. Najprej so bili le poskusni programi, le ob določenih urah. Slika je bila slaba, premnogokrat je »snežilo«. Prvi televizorji so se pojavili v javnih lokalih, tako sem prvič videl televizijo v lokalni Transturisti na avtobusni postaji v Škofji Loki. Leta 1960 sem spremljal olimpijado v Rimu z vrta skozi pritlično okno doma gluhonemih na Taboru (danes te zgradbe ni več). V tem času so se pojavili tudi prvi semaforji v Ljubljani. Prvi semafor je visel na žicah sredi križišča na Ajdovščini. Prvega kandelabskega pa so postavili na križišču Miklošičeve in Dalmatinove ulice. Promet pred pošto je urejal miličnik z nadetimi belimi rokavniki, ki je stal na rdeče-belem podstavku. Piščalko je imel kar stalno v ustih. Okoli pošte se je navadno na ves glas drl kakšen kolporter in ponujal časopise: »TT novi, Dnevnik ljubljanski, Tovariš, Pavliha!« Takrat sta do leta 1958 izhajala še Ljudska pravice in Slovenski poročevalec.

Četrtega oktobra 1956 je človek prvič posegel v vesolje, ko so Sovjeti izstrelili Sputnik. Nismo mogli razumeti, da predmet ne pade nazaj na Zemljo. Sledila je Lajka in silovita vesoljska tekma med SZ in ZDA. Po Ljubljani so tedaj še drdrali po ulicah vprežni vozovi, koleslji, lojtrski vozovi, vozovi za apno in mivko, parni valjarji, smetarski vozovi, tricikli in cize. Konjska vprega je seveda ceste zaznamovala s konjskimi figami, smrdelo je po konjskem urinu. Avtomobili so bili redki: Opli Olympia, DKW-ji, stare tatere, fordji, največ je bilo topolinov in volkswagnov. Pojavili so se tudi prvi Fiati 500 in 600, tako imenovani fički. Po letu 1962 se je pojavila izjemna novost – limuzina Citroen, imenovan žaba. Sicer pa so bile ceste polne kolesarjev, tako da je bila poleti ob cesti Ljubljana–Kranj strnjena kolona izletnikov – kolesarjev. Pomembni vladni funkcionarji in direktorji so imeli tedaj Mercedese 170 in 180, nekaj časa so bile določene tudi rdeče registrske tablice za službena vozila. Tedaj v Ljubljani še ni bilo podvozov pod železnico na Celovski in na Titovi cesti. Cesto so ob prihodu vlaka zaprle težke zapornice, *rampe*. Tedaj je še stala stara gostilna Lev na mestu sedanje široke Celovške ceste. Starega Figovca so podrli leta 1957. Gostilna je stala tam, kjer je zdaj ploščad. Porušili so tudi zelo ozko Schellenburgovo cesto z znamenito Koslerjevo hišo vred. Po njej je vozil tramvaj na Vič. Tramvaj je vozil tudi po Čopovi, ki se je tedaj imenovala

Prešernova cesta, čez Tromostovje in od tod mimo Vodnikovega spomenika na Poljane. Spominjam se, da smo s sošolci prisostvovali slovesu Ljubljancanov od tramvaja. *Vozil* ga je Frane Milčinski – Ježek, oblečen v cesarja Franca Jožefa.

Leta 1961 je prišel v Ljubljano gostovat Louis Armstrong. Kljub dragim vstopnicam smo ga učenci šli poslušat na Gospodarsko razstavišče. 21. julija 1961 je minilo dvajset let od vstaje proti okupatorju. Na predvečer praznika je bila veličastna proslava v Tivoliju in razkošen ognjemet z Ljubljanskega gradu.

Na klasični gimnaziji je bilo zanimivo

Jeseni 1962 so se za nas odprla šolska vrata gimnazije, takrat se je imenovala II. državna gimnazija v Šubičevi ulici. Danes je to Gimnazija Jožeta Plečnika, mi pa smo ji rekli Šuba. Velika Plečnikova zgradba se z enim koncem naslanja na stare uršulinske zgradbe. Značilna velika polkrožna okna so dajala zgradbi resen in mogočen videz. Monumentalna vhodna vrata so se težko odpirala in s tesnobo v srcu sem prvič vstopil vanjo. Tu smo se v I.b razredu srečali bivši sošolci s Prežiha ter novi prišleki z OŠ Majde Vrhovnik in z OŠ Mirana Jarca. Skupaj nas je bilo 37. Naš razrednik je bil skozi vsa štiri leta Vito Furlan, profesor zemljepisa. Bil je mlad in precej zagnan. Kot učitelj je bil zelo dober, pravičen in pošten. Vsako leto nas je vodil na izlete. V spominu mi je ostal izlet na Šilentabor, kjer me je pretreslo staro pokopališče z nagnjenimi križi in starimi napisi, vklesanimi v kraški kamen. O tem sem tedaj napisal kratek zapis.

Za latinščino smo dobili profesorja Jožeta Ilca. Bil je strah in trepet. Zahteval je disciplino, v resnici pa je bil blaga duša. To smo kmalu spoznali in tudi izrabljali. Bil je skromen, vedno oblečen v zelo ponošeno obleko in čevlje. Prste je imel vse rumene in rjave od tobaka. Sošolci, ki so prišli z drugih šol, so v znanju zaostajali, zato se je prvega pol leta posvetil njim, da so nas dohiteli. Profesor Ilc nam je kot pedagog, ki ne le uči, ampak tudi vzgaja, večkrat dajal modre napotke za življenje.

Nekoč nam je razlagal, kako pomembna lastnost je natančnost. »Če boste natančni in marljivi, bo vaše delo obrodilo sadove. Če bom vedel, da je nov most načrtoval inženir, ki je bil dober dijak, bom brez strahu stopil nanj.«

Pri slovenščini smo pričeli z učenjem metrike. Pri tem smo uporabljali odlično knjigo Silve Trdina *Besedna umetnost*. Metrika je bila aktualna tudi pri branju Ovidovih *Metamorfoz*, obvladati smo morali tako heksameter kot pentameter. Še danes mi zveni v ušesih latinski heksameter Simonidovega napisa v spomin padlih Špartancev pri Termopilah:

»Dic hospes Spartae nos te hic vidisse iacentes,
dum sanctis patriae legibus obsequimur.«

»Popotnik v Šparti povej, da tu si nas videl ležati,
kot domovine velel je sveti ukaz.«

Branje heksametra je nekaterim mojim sošolcem povzročalo travme, jaz pa na svoje veliko presenečenje nisem imel nobenih težav. Uho mi je povedalo, kako naj berem. Pravo odkritje je šele sledilo. Tedaj je namreč napočil čas, ko se prikrade petošolska ljubezen. Izbranki je bilo seveda treba napisati kakšno pesmico. Napisal sem simetrično shemo in kot pri reševanju križanke vanjo vpisoval zlogovno ustrezne besede in rime. Pri četrti pesmici pa sem opazil, da sheme ne potrebujem in da mi uho samo pove ustrezno metrično sosledje – ustrezen verz. Zavedal sem se, da je to dar, ki ga nima vsak, in od tega trenutka sem se posvetil poeziji.

V prvem razredu gimnazije nas je poučeval zgodovino klasični filolog, profesor Danilo Golob. Moril nas je s proizvodnimi odnosi in proizvodnimi silami sužnjeposestniškega reda in očitno pri tem tudi sam trpel zaradi tedanje ideološke naravnosti učnega programa grške in rimske zgodovine. Kadar smo imeli zgodovino zadnjo učno uro, nas je mnogokrat predčasno spustil iz razreda. Bil je dober po srcu, ni pa prenašal pobalinstva. Nekoč mu je sošolec z ogledalom *igral zajčke* po obleki, dokler ni Taubi (tako smo ga klicali) zarjul: »Ti bom eno zidarsko prpelu!«

Spomladi 1964 je postal ravnatelj gimnazije. Tudi kot ravnatelja ga imam v dobrem spominu.

Slovenščino nas je učil pisatelj Anton Ingolič. Suh, rdečeličen gospod, takrat seveda tovariš, s plešo, sivimi lasmi in z debelimi očali. Kratko pristrižene brčice je z zgornjo ustnico dvigal, kot bi mu kaj smrdelo. Govoril je tiho in monotono s prleškim naglasom. Ne vem, zakaj me ni maral. Čeprav mi je bila slovenščina najljubši predmet in sem si želel glasnega branja besedil ter užival v pisanju prostih spisov, me je vedno prezrl, zapostavljal ali poniževal. Pri šolskih nalogah je vedno dal prosto izbiro – ali obnovo kakšnega dela ali prosti spis. Vedno sem se odločil za prosti spis, ki sem ga z užitkom napisal. Navadno je moje naloge ocenil s prav dobro, čeprav bi si mnogokrat verjetno zaslužil odlično. Nekoč sem se znašel v težavah. Za šolsko nalogo je dal le eno temo – obnovo Župančičeve Dume. »Hamburg, Hamburg, veliki zvon, Mate, moj Mate,« mi še danes odmeva v ušesih. Takrat pa sem bil mrzel, saj pesmi sploh nisem prebral. Počasi sem izpod klopi izvil veliko zeleno knjigo Slovenska književnost, poiskal Dumo in pričel brati. Pa me je hitro našel in knjigo sem moral dati pod klop. Ko sem spet poskusil, drugače nisem mogel, je prišel k meni in mi odvzel šolski zvezek. »Zaloten pri prepisovanju! Nezadostno (1) Anton Ingolič,« mi je napisal v zvezek z rdečim kemičnim svinčnikom. Njegov avtogram sem si shranil za spomin.

V drugem razredu nas je latinščino učil znameniti prof. Silvo Kopriva. Sivolas, malce plešast gospod, večno v učiteljski črni halji, je učil generacije klasikov. Govoril je z značilnim štajerskim naglasom. Danes se zavedam, kako velik idealist je bil in koliko truda je vložil, da bi vlil vsaj malo klasičnega znanja neukim buticam, ki jih je zanimalo vse drugo kot pa latinska slovnica. Vztrajno se je trudil, nas spraševal, popravljaj pri prevajanju in od nas zahteval znanje, ki je lahko le sad napornega učenja, brez katerega ni uspeha. To je bilo pa težko doseči. Seveda nezreli in pobalinski dijaki tega nismo razumeli, ampak smo takšnemu profe-

3. b razred, II. državna gimnazija v Ljubljani, 1963

- 1. vrsta: Podbregar Mimi, Stanovnik Joža, Runko Milojka,
Braz Anka, Saje Mitja, Tomanič Branimir,*
- 2. vrsta: Selan Vasja, Krulc Maja, Vogrič Jasna, Rant Andrej,
Jenko Milan, Žigman Franc, Prosenc Rado,*
- 3. vrsta: Potočnik Mirjam, Šteblaj Marija, Zorko Mira, Verbajs Miha,
Župančič Boštjan, Ilešič Marko, Čokl Andrej, prof. Silvo Kopriva,*
- 4. vrsta: Stepišnik Polona, Cazafura Desa, Mlakar Metka,
Zabel Tanja, Škrbec Mate, Škrbec Miha, Scagnetti Nils,*
- 5. vrsta: Šifrer Maja, Kopač Dušica, Pollak Vera,
Smolej Vitomir, Weilguny Tadej, Štoviček Jendo.*

(zasebni arhiv)

sorju kakšno ušpičili. Najbolj nedolžne so bile takšne *cake*, da smo mu ogrizke jabolk, ki so ostali od malice, neopazno spuščali v žepe črne halje, česar ni opazil, ker je bil ves zaverovan v naporno spraševanje. Ko pa je segel z roko v žep in povlekel ogrizke jabolk, je seveda *znorel*, kar je dijake zelo zabavalo. Nekoč mu jo je eden od sošolcev namerno zagodel tako, da je odvil ročaj pri vodovodni pipi, ki je bila v razredu, tako da je voda enakomerno kapljala. To je bil načrtovan napad na njegove živce. Najprej je postal nemiren, ko pa je ugotovil od kod enakomerno kapljanje, je ukazal učencu, da zapre pipo.

»Ne gre, ni ročaja.«

»Bom pa jaz, pa bo šlo!«

Poizkusil je, pa ni šlo.

»Kopriva je pameten,« se je zasmeljal in iz žepa potegnil robec, pa tudi z robcem ni šlo. Potem je moral takoj nekdo po hišnika.

Hišnik, rekli smo mu Fiks, je bil sam po sebi vedno predmet zabave. V prvem letniku, ko smo imeli pouk v pritličju v razredu, imenovanem *mrtvašnica*, smo ga v zimskem veselju, ki ga je povzročil prvi sneg, dobro okeпали.

Silvo Kopriva se je trudil, da bi res kaj znali, trudil se je z vsakim učencem posebej. Včasih smo ga spravili z neznanjem v obup in tedaj smo slišali dva zanj značilna stavka: »Človek bi si lase populil, ko bi jih imel,« ali: »Vi zabijate ždreblje v mojo krsto.« Morda smo jih res zabijali, vendar si tega ni zaslužil. Seveda, da bi se izognili spraševanju in posledično slabim ocenam, smo uporabili tudi kakšno zvijačo. Vedeli smo, kje je Silvova šibka točka. To je bil Rim, Večno mesto, in Silvova velika ljubezen. Pa smo ga prosili: »Tovariš profesor, povejte nam, kako je bilo, ko ste bili Vi v Rimu.« Pa je začel z velikim zanosom pripovedovati o Forum Romanum, Kapitolu in Vii Apii, dokler ni zazvonil rešilni zvonec.

Jaz in sošolec Mitja Saje sva v drugem razredu sedela skupaj tik pred katedrom. Bila je prva ura popoldanskega pouka in Mitja je od kosila prinesel v šolo puranovo taco s kremplji. V klopi jo je potegnil skozi luknjo za tintnik navzven in izmenoma vlekel za kite, tako da je taco migala s posameznimi kremplji. To nas je silno zabavalo pa smo se krohotali. Ko je Silvo, ki je sprva mislil, da se smejemo njemu, opazil puranovo taco, je zavpil in poskočil, izpulil Mitji taco in ga z njo mahnil po glavi ter jo vrgel v koš. To je šele povzročilo salvo smeha.

Mitja in jaz sva oba životarila na dvojki, Silvo je rekel: »Šibek dva.« Ko pa sem v tretji gimnaziji zaporedoma pisal vse tri šolske naloge nezadostno, sem se zavedal, da mi grozi končna ocena ena. Zato sem si priskrbel odlične prevode, zvezek samega Silva Koprive, ki mi ga je posodila Žiža Gostiša. Še danes se spomnim četrte šolske naloge, pisali smo odlomek s hrvaškim naslovom *Strahote vojne i blagodati mira*. V zvezku sem odprl prevod te strani, zvezek vložil pod list šolskega zvezka in prepisal odstavek. Napravil sem tudi nekaj namenskih napak in pridno občasno gledal v slovar. Silvo mi je vzel knjigo in z lupo iskal, če imam po knjigi napisane kakšne prevedene besede, pa ni nič našel. Dobil sem oceno štiri. Seveda je profesor vedel, do kod sega moje znanje, in je šolsko nalogo komentiral: »Toule ni na vašem zeljniku zrastlo, Rant, vi ste velik špekulant.« Danes gledam na profesorja Koprivo z druge perspektive, moram reči, da me je kar dosti naučil in da mi je to znanje ostalo in koristilo.

Angleščino nas je poučevala *tovarišica* Tatjana Srebot, kasneje poročena Rejc. Rekli smo ji *Srebotka*. Bila je strah in trepet, najstrožja profesorica na šoli. Z brezkompromisnim režimom nas je *držala na špagi*. Zahteve in tempo predmeta so od nas terjali neprestano učenje in koncentracijo. V eni uri si lahko pridela tudi pet cvekov (Preparations, Homework, Dialogs, Grammar pred tablo). Na semester smo pisali najmanj štiri nenapovedane tihe vaje (Test paper). Zadnji dve leti smo obravnavali angleško literaturo, mnoge pesmi smo morali znati na pamet. Danes, ko kot zrel človek s časovne razdalje gledam nazaj, sem tej gospe lahko samo hvaležen. Takrat smo jo zaradi *trpinčenja* in velikih zahtev sovražili,

danes pa vem, da brez tega režima ne bi bilo znanja, ki sem ga kasneje v življenju še kako potreboval. Še danes znam na pamet določene pesmi, pregovore ali značilne fraze, dobil pa sem tudi osnovno, a temeljito znanje o angleški literaturi, ki sem ga kasneje tudi dopolnjeval. Zlasti so me bogatili poezija, škotske balade, Shakespearovi soneti, Percy Bysshe Shelley, lord Byron, Christopher Marlow in drugi. Ker mi je bila všeč, sem že takrat prevedel ljudski balado Lord Randall. Za obvezno čtivo sem si izbral težko snov, Hamleta, ki je bil zahteven tudi zaradi stare angleščine. Mnogi moji sošolci so trpeli podobne muke kot jaz. Prišlo je do mnogih konfliktnih in kritičnih trenutkov. Opisal bom neki svoj zabaven doživljaj, ko sem se moral *znajti*. Naneslo je, da se nisem utegnil pripraviti za tiho vajo. Čim sem zvedel, da *Srebotka* drži a-jevce v razredu, je to pomenilo, da bomo pisali test. Zaradi slabih ocen si nisem mogel privoščiti še enega cveka. Hitro sem se odločil in stekel čez cesto v lokal Rio na telefon. Poklical sem razrednika Furlana, se z globokim hripavim glasom predstavil kot Andrejev oče in prosil, če lahko takoj pošlje Andreja domov, da so prišli sorodniki iz Amerike, da bi radi fanta videli in da gredo takoj naprej. »Ja, bom rekel profesorici,« je bil uvideven Furlan. Šel sem hitro nazaj v razred in se tako kot drugi učil iz učbenika. *Pride Srebotka*. Smrtna tišina. »Rant, klicali so od doma, pojdi takoj domov!«

Začudeno in zaskrbljeno sem jo pogledal, pa me je potolažila: »Nič ni hudega.«

Kot da bi mi zrastle krila, sem z veselim srcem zapustil razred in še ujel njen glas: »Test paper No.4, zvezke in knjige pod klop!«

Nekatere sošolke so pri njej dobro shajale in prišle z njo v skoraj prijateljske odnose. Posojale so ji Burdo, modni magazin, vprašane so bile poredko, takrat so znale, takšnih pa ni bilo več treba spraševati. Zato pa smo bili stalna tarča dežurni *cvekarji*: Rant, Nils, Mitja, Župca, Štoflc, Čič in Bogi.

V 2. razredu nas je učil kemijo Ladislav Lampič. Majhen, čokat mož dobrodusnega videza s parezo obraznega živca, tako da je imel usta razpotegnjena v levo in tudi govoril je zato bolj nerazločno. Bil je blaga duša in zelo si je prizadeval, da bi kaj znali. Seveda smo njegovo dobroto in blagohotnost brezobzirno izkoriščali. Ni nas mogel obvladati, med poukom smo glasno klepetali, v zadnjih klopih kemijske predavalnice pa smo kuhali čaj. Bil je duhovnik, maševal je na Rakovniku. Po svoje smo ga imeli radi in za Božič smo mu, ko je stopil v razred, zapeli Sveto noč. Mirno nas je poslušal, ko smo končali, pa je rekel: »No, saj ni bilo treba.«

Nekoč je bil hudič, ko je Čič zažgal magnezij in smo morali zaradi dima in smradu zapustiti predavalnico. Sicer je bila tam velika steklena kletka za opravljanje kemijskih poizkusov, a je navadno nismo uporabljali. Tam sem nekoč ušpičil premišljeno lumparijo. Tik pred poukom sem Mitji vzel kemijski zvezek in ga vrgel skozi vratca v stekleno kletko. Mitja, vitek kot je bil, se je splazil vanjo, jaz pa sem za njim zaprl vratca. Kot kakšen plazilec na razstavi je tam čepel in nam mihal. Medtem je prišel Lampa, mi pa v smeh. Ni opazil razstavljenega eksponata v kletki za svojim hrbtom.

»Ja kaj se pa tako smejete? A se mogoče meni smejete?«

Mi pa še bolj v krohot. Ko je opazil ujetnika, ga je okregal: »Ja kaj se pa ti greš?«

Lampič je napisal tudi učbenik za kemijo in učenci smo mu morali iskati ti-skarske napake, ki jih je bilo vse polno. Čeprav smo se grdo obnašali, smo ga imeli zelo radi in spominjam se: ko smo šli v maturantskem sprevedu po Cankarjevi cesti mimo Petrička, smo ustavili spreved in toliko časa glasno skandirali: »Lampa! Lampa!«, da se je prikazal na oknu in nam pomahal. Doživel pa je žalostno usodo. V požaru v stanovanju je dobil tako hude opekline, da je zaradi njih umrl.

Predvojaško vzgojo nas je učil Djuro Čudić, dober človek, bosanski Srb, lo-vec in ljubitelj narave. Kar naprej smo sestavljali in razstavljali starega nemškega »šarca«. Pouk smo imeli v razredu na terasi. Mitja je nekoč vzel mitraljez in ga z nogicami postavil na ograjo ter meril policaja pred skupščino. Seveda so to v banki nasproti gimnazije opazili in telefonirali na šolo. Bil je *rompompom*, no, Mitje nismo izdali.

Francoščino nas je učila prof. Štular. Priletna gospa dobrega srca, ki pa ni imela avtoritete. Zato smo med poukom klepetali ali delali domačo nalogo za druge predmete. Nekatere sošolke so med uro pletle. Ne vem, čigava ideja je bila, a sošolkam smo sunili volnene klobčiče in jih kotalili po razredu; še huje, z njimi smo zapredli učiteljico, ki je stala med klopmi in zaverovana v francosko vadni-co spraševala. No, ko je opazila, da smo jo zapredli, je dobesedno ponorela in potrgala volnene niti. Zgodilo se mi je, da sem pri neki šolski nalogi uporabljal pomagalo, *plonk listek* z nepravilnimi glagoli. Vse bi bilo v redu, če ga ne bi poza-bil v zvezku. Seveda, ocena je bila nezadostno.

V drugem letniku nas je glasbo poučeval zanimiv gospod, vsekakor intelek-tualec prvega reda, Mirko Avsenak, ki je v zbirki Kondor izdal prevod Gilgameša. Malce čudno je predaval s tihim glasom. Moram priznati, da nam je odprl pogled v umetnost glasbe, za kar sem mu še danes hvaležen. Potrudil se je in poslušali smo vrhunske glasbene stvaritve z gramofonskih plošč. Ravel, Palestrina, Smeta-na, Čajkovski, res, hvala mu.

Matematiko in fiziko nas je prvo leto učila Francka Umek z Vrhnike, zadnja tri leta pa prof. Lojze Bernik, rekli smo mu pa Lipe. Kodrolas, šarmanten gospod z očali, vedno v brežhibni obleki s kravato, je bil zelo zahteven, da ne rečem siten. Včasih pa se je tudi zabaval, ko nas je spraševal. Štoflc tako kot drugi pred tablo ni nič znal, je pa na vsak način hotel napraviti vtis, da zna, in je uporabil vse, kar smo mu prišepetavali. Tako se je *vlekel*. Vsi smo vedeli, da bo na koncu dobil cvek, Lipeta pa je zabavalo in ga je še malo *šraufal*. Čisto na koncu leta, pred maturo, smo že vadili Gaudeamus, Lipe pa je še nekatere *mrcvaril* za končno oceno. Vedeli smo, da Lipe na daleč ne vidi. To je izrabil Štoflc in na debelo namazal kateder s kvargljem, smrdljivim sirom. Lipe je vstopil, takoj se namrdnil, pogledal po razre-du in rekel Čiču: »Prosenc, a teb' noge smrdijo?« Potem se je odmaknil od table, od daleč ni nič videl, in spraševanja je bilo konec.

Leta 1962 me je matematiko inštruiral upokojenec Dragan, ki je stanoval v Rdeči hiši na Poljanskem nasipu – za nekaj časa mi ga je odstopil sošolec Čič v

zameno za lok iz fiberglasa. Tako sem hodil k učnim uram v Rdečo hišo na Poljanski cesti namesto sošolca. Seveda so njegovi skrbniki kmalu zvedeli za to in je bil hudič. Nadaljevalo se je tako, da sva kasneje oba hodila k njemu. Čič je bil svojevrsten fant. Majhen, gibčen, svetlolas, izjemno bister in iznajdljiv, vendar *vedenjsko problematičen*, kot so takrat rekli učitelji. Imela sva isto pot iz šole domov in takrat sva marsikaj ušpičila.

Slovenščino nas je učil zadnje leto prof. Miloš Christoff, majhen gospod s košatimi brki. Opazil je mojo nadarjenost za pisanje in vse šolske naloge sem pisal odlično.

V tretji gimnaziji smo izgubili sošolca Mitjo Bregarja, rekli smo mu Biki. Bilo je med počitnicami. Ponesrečil se je kot sopotnik na motorju, ki mu je motorist ustavil pri štopanju v Šmarjeških toplicah. Še danes imam pred očmi njegov beli obraz v beli krsti, ko smo se od njega poslavljali na Žalah. Še nekaj dni prej smo sošolci Bogi, Saje, Mitja in jaz pri meni doma skupaj igrali namizni tenis. Pretresen nad smrtjo, ki je nepričakovano posegla v naše vrste, sem mu tedaj napisal pesmico.

Sošolcu v slovo

Trdno rastejo drevesa
– v življenju trepetlike ...
Eno pade – cela ni več mlada vrsta.
Včeraj si še se veselil,
smeh tvoj nam zveni v ušesih!
Kdo je slutil, da več ne bo te videl,
ne jutri in nikoli ...
Kakor strela smrti padla je zavesa ...
Mitja, dobro spi!
Vse so misli s tabo,
tvoj spomin živi,
v srcih nam ostal bo!

Matura

Maturiral sem iz treh predmetov: slovenščine, biologije in angleščine. Za maturitetno nalogo iz slovenščine sem si izbral zelo težko in nehvaležno temo Slovensko ljudsko epsko pesništvo. Poezija me je privlačila kot magnet, pesmi so mi bile opij za dušo. Tedaj sem hlastno bral Puškina, Lermontova, Jesenina, Lorco, Baudelairea, Verlaina. Seveda za izbrano nalogo sem moral najprej *predihati* celega Karla Štreklja Slovensko ljudsko pesništvo in si delati izpiske. To je bilo zelo zamudno, zato sploh nisem oddal naloge v fazi osnutka. Natipkano nalogo

sem oddal zadnji dan, in ker je bil profesor prepričan, da mi jo je napisal nekdo drug, mi je nalogo ocenil z zadostno (2). Kakšna krivica! A na sami maturi, na zagovoru naloge sem vse navedene pesmi deklamiral na pamet, tako da so v komisiji kar gledali. Končna maturitetna ocena iz slovenščine je bila štiri.

Pri biologiji tudi ni bilo težav. To je bil edini predmet, ki sem ga vsa leta imel pet. Učila me je prof. Žagar, zahtevna, a pravična profesorica. Pri angleščini, pri Srebotki je tudi šlo. Imel sem srečo, da sem pet minut, preden so me poklicali, slučajno ponovil »the verbs without continuous forms«, in jih gladko zdrdral. Moram reči, da smo bili na maturo dobro pripravljeni in da smo res veliko znali. Ko sem štirideset let kasneje kot zobozdravnik skrbel za populacijo Plečnikove gimnazije, sem jih tu pa tam kaj vprašal in z grozo sem ugotovil, da ne poznajo ne Jurčiča ne Levstika, v humanističnih vedah pa so bili tabula rasa. Držali smo se tudi dijaških izročil in tradicije. V tretji gimnaziji smo od 4.b razreda kupili ključ šole, ki smo ga naslednje leto prodali naslednikom. Plačali so nam v starih aluminijastih dinarjih, ki smo jih cel pehar nesli v gostilno Rio. Znali smo na pamet *Decem regulae bibendi*:

Primum ut mel,
bis si vis,
ter prodenter,
quater cave frater,
quinque relinque,
sex prohibet lex,
septem facit te ineptem,
octo non decet viro docto,
novem facit te bovem,
decem paras sibi necem.

Znali pa smo tudi pet vzrokov za pitje:

Sitis praesaens,
sitis futura,
adventus hospitis,
absentia superiorum,
quaelibet altera causa.

Na maturantski izlet smo se, kot je bilo tedaj v navadi, za dva tedna odpravili v Grčijo. Z vlakom smo se 25. junija 1966 odpeljali do Reke, potem pa smo odpluli s potniško ladjo Orebič. Pluli smo vzdolž Jadrana, si ogledali Split z Dioklecijanovo palačo, Boko Kotorsko in Kotor s cerkvijo sv. Trifuna. V Patrasu sem obiskal cerkev sv. Andreja. Nato smo pluli skozi Korintski prekop in obiskali Delfe. V Atenah je name naredil nepozaben vtis obisk Akropole. Tam sem občutil zgodovinskost in svetost kraja v polni meri. To je bil nepozaben občutek, ki mi je prežehl dušo in telo. V Atenah sem si ogledal Nacionalni muzej in seveda zbirko novcev

Numizmatičnega kabineta. To je bilo zame doživetje in paša za oči. Po eni uri je neka mala sivolasa gospa prišla pogledat, kaj je z menoj. To je bila znamenita direktorica Atenskega muzeja ga. Varoucha. Zapletla sva se v pogovor in ni se mogla načuditi mojemu poznavanju grške numizmatike. Povabila me je na študij arheologije v Atene. Žal ponujene priložnosti nisem izkoristil. Omogočila mi je še ogled bizantinskega muzeja Benaki, čeprav je bil že zaprt, in mi celo plačala taksi. V Atenah smo zvečer videli kralja Konstantina, ki je prišel s spremstvom v neko restavracijo. Po večernem doživetju in zabavi v Pireju smo šli na ladjo in odpluli domov. Na ladji sem se najraje zadrževal na skrajnem premcu, bral Odisejo in ob plavajočih delfinih, ki so spremljali ladjo, podoživljal Odisejeve pustolovščine. Ustavili smo se še na Krfu, kjer nas je nekaj zaradi pokušanja odličnega, gostega sladkega vina skoraj zamudilo ladjo. V Ulcinju je šel sošolec Marko Ilešič kupit časopis, iz katerega smo izvedeli za poskus državnega udara v Jugoslaviji. V Zadru smo z sošolci preživeli še zadnji skupen večer in zavedajoč se tega ali ne, smo se prepustili kultu Bakha. Kljub nameravanemu ogledu cerkve sv. Donata sem si v mraku ogledal obrise cerkve. Pri tem sem po nesreči padel v izkopan rimski sarkofag. Na ladji smo spali na blazinah na krovu in zadnjo noč smo s kalodontom namazali nekatere speče sošolke in sošolce. »Boys will be boys,« bi rekla Srebotka. Naša profesorica biologije Danica Žagar, ki nas je spremljala, nas ni mogla več krotiti. Drugi dan pa spet na vlak in še bežno slovo na ljubljanski železniški postaji. Šli smo vsak na svojo življenjsko pot in 4.b razred ni bil nikoli več popoln.